

Форма № Н - 3.03

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради
Бердянського державного
педагогічного університету

від 23 серпня 2019 року
(протокол № 1)

ТЕОРІЯ МУЗИКИ ТА СОЛЬФЕДЖІО

ПРОГРАМА

**обов'язкової навчальної дисципліни
підготовки здобувачів ступеня бакалавр
спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)**

**Бердянськ
2019 рік**

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: канд. пед. наук, доцент Бурназова В.В.

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету “20” червень 2019 року, протокол № 8

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни "Теорія музики та сольфеджіо" складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців освітнього ступеня бакалавр, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

Предметом навчальної дисципліни є збагачення теоретичних знань, вдосконалення практичних навичок (формування і розвиток музичного мислення студентів, їх аналітичних здібностей, навичок інтонації (одноголосся і багатоголосся), необхідних для діяльності майбутніх фахівців – вчителів музичного мистецтва.

Міждисциплінарні зв'язки: Для реалізації професійного спрямування навчання слід використовувати міждисциплінарні зв'язки з іншими музичними дисциплінами – історія музики, практикум інструментально-виконавської підготовки, практикум диригентсько-хорової підготовки.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни *Теорія музики та Сольфеджіо* є: організація професійного музичного слуху і розвиток у студентів звуковисотних, метроритмічних, структурних слухових уявлень, музичної пам'яті і аналітичного мислення, необхідних для професійного сприйняття музики та активному використанню в художньо-мистецькій і музично-педагогічній практиці.

Основними завданнями вивчення дисципліни *Теорія музики та Сольфеджіо* є:

- розвиток чистого, ритмічного, виразного інтонування мелодії в різних ладах і у фактурі різної складності;
- формування навичок співу з листа без інструментального супроводу одноголосних і багатоголосних музичних прикладів;
- формування навичок інтонації звукорядів різних ладів, окремих інтервалів, акордів, ритмічних рисунків, ступенів ладу, інтервальних і акордових побудов;
- формування навичок визначення на слух звукорядів різних ладів, окремих інтервалів, акордів, ритмічних рисунків, ступенів ладу, інтервальних і акордових побудов;
- формування навичок запису одноголосних і двоголосних періодів різної будови в розмірах 2/4, 3/4, 4/4, 3/8, 6/8;
- формування навичок написання музичних побудов для їх подальшого співу або письмового слухового аналізу.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких компетентностей:

ЗК 1. Здатність до усного та письмового спілкування українською та іноземною мовами в усіх сферах суспільного життя, зокрема у професійній діяльності.

ЗК 2. Здатність використовувати набуті знання, вміння та навички для вирішення професійних завдань, виходячи з конкретних практичних ситуацій. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 4. Здатність розв'язувати складні завдання і проблеми у галузі професійної діяльності із поглибленим рівнем знань та вмінь інноваційного характеру, достатнім рівнем інтелектуального потенціалу для вирішення проблемних професійних завдань у галузі середньої освіти (музичне мистецтво, англійська мова).

ЗК 5. Здатність самостійно приймати рішення та нести відповідальність за їх реалізацію. Здатність впроваджувати нові ідеї.

ЗК 6. Здатність до аналізу та синтезу з використанням логічних аргументів та перевірених фактів.

ФК 4. Здатність формувати в учнів / вихованців предметні компетентності.

ФК 9. Вільне володіння лексикою музичного мистецтва.

Та демонструвати такі *результати навчання*:

ПРН 1. Знає музичну термінологію, розуміє основні концепції, теорії та загальну структуру музикознавчих та мистецьких наук.

ПРН 8. Має навички знаходження, обробки, аналізу та синтезу інформації з різних джерел (передусім – за допомогою цифрових технологій).

ПРН 11. Володіє музичним інструментарієм (основний та додатковий музичні інструменти), основними виконавськими навичками, техніками читання з нотного аркуша, транспозиції, акомпанементу.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 6 кредитів ЄКТС/ 180 годин.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. МУЗИЧНА ФОНЕТИКА

Тема 1. Музичний звук та його властивості. Звук як фізичне явище. Висота звука (частота коливань). Сила звука (амплітуда коливань). Тембр звука (фарби звука). Тривалість звука (тривалість коливань). Резонанс.

Тема 2. Музична система. Дві системи назв звуків. Діапазон. Регістри. Натуральний звукоряд. Октави. Запис звуків основних ступенів. Знаки альтерації. Похідні ступені.

Тема 3. Інтервали. Прості інтервали. Складені інтервали. Виклад інтервалів. Мелодичні інтервали. Гармонічні інтервали. Консонанси. Дисонанси. Діатонічні

та хроматичні інтервали. Діатонічні та хроматичні інтервали. Обернення інтервалів. Енгармонізм інтервалів.

Тема 4. Акорди. Акорди терцієвої та нетерцієвої будови. Тризвуки. Види тризвуків. Обернення тризвуків. Головні та побічні тризвуки. Гармонічні звороти.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. НОТНА ГРАФІКА

Тема 5. Історія нотного письма. Літерні нотації. Невми. Реформа Гвідо Аретинського. Мензуральна нотація. Давньорусьська знаменна нотація. Цифрові нотації.

Тема 6. Нотне письмо. Нотний стан. Ключі. Знаки спрощення та скорочення нотного письма. Ноти. Паузи. Основний вид поділу тривалостей. Знаки збільшення тривалостей. Ключі До. Ключ Фа. Ключ Соль. Партитура. Знаки спрощення нотного письма. Знаки скорочення нотного письма. Скорочення у рукописному нотному тексті.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. МУЗИЧНА МОРФОЛОГІЯ. РИТМ.

Тема 7. Ритм. Метр. Розмір. Акцентуація. Ритмічний рисунок.

Ритмічний рисунок. Ритмічні та інші акценти. Затакт. Змінні метри.

Тема 8. Пунктирний ритм. Синкопа. Види синкоп.

Особливі види поділу тривалостей. Синкопа. Прості та складні такти. Поліметрія. Поліритмія.

Тема 9. Групування тривалостей у розмірах 2/4, 3/4, 4/4, 3/8, 6/8.

Правила групування тривалостей у різних розмірах. Правила групування тривалостей у розмірах 2/4, 3/4, 4/4, 3/8, 6/8 та винятки при групуванні.

Тема 10. Особливі види ритмічного ділення. Схеми диригування.

Особливі види ритмічного ділення. Групування в вокальній та інструментальній музиці. Винятки групування. Мелізми. Схеми диригування.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. МУЗИЧНА МОРФОЛОГІЯ. ЛАД.

Тема 11 . Лад. Тональність. Гама. Паралельні, однойменні, однотерцієві, енгармонічно рівні тональності.

Ладовий звукоряд. Тональність. Гама. Стійкі і нестійкі ступені. Головні та побічні ступені. Головні та побічні функції. Основні та змінні функції.

Тема 12. Тональності мажоро-мінорної системи. Квінтове коло. Тональності з числом знаків більше семи. Споріднені та неспоріднені тональності.

Мажорні тональності. Мінорні тональності. Енгармонізм тональностей. Квінтове коло тональностей. Транспозиція.

Тема 13. Лади народної та професійної музики.

Доладова форма звукової організація: первинні ладові утворення, пентатоніка, гексахорд, діатоніка як 7-ступенева система, геміоліка, хроматика, змішані ладові системи, індивідуалізовані лади.

Тема 14. Хроматика.

Хроматична гама. Ладова альтерація.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5. ІНТЕРВАЛ**Тема 15. Інтервал. Інтервали на ступенях натуральних і гармонічних ладів.**

Розв'язання дисонуючих інтервалів. Виразальність мелодичних інтервалів. Виразальність гармонічних інтервалів.

Тема 16. Тритони. Характерні інтервали.

Розв'язання нестійких консонансів. Розв'язання дисонансів.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 6. АКОРД**Тема 17. Септакорди.**

Альтерація акордів. Принцип побудови та розв'язання.

Тема 18. Домінантовий септакорд. Увідні септакорди. Септакорд II ступеня.

Принципи побудови, обернення та розв'язання.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1. Афоніна О. С. Сольфеджіо 6. клас : Навч. посібник. К. : Нотне видавництво «Мелосвіт», 2015.
2. Лютько Л. П. Теорія музики I курс : навчальний посібник для студентів спеціальності «Музичне мистецтво». Дніпро : Ліра, 2017. 100 с.
3. Лютько Л. П. Теорія музики II курс : навчальний посібник для студентів спеціальності «Музичне мистецтво». Дніпропетровська академія музики ім. М.Глінки, 2018. 112 с.
4. Лютько Л. П. Теорія музики III курс : навчальний посібник для студентів спеціальності «Музичне мистецтво». Дніпропетровська академія музики ім. М.Глінки, 2019. 108 с.
5. Лютько Л. П. Теорія музики IV курс : навчальний посібник для студентів спеціальності «Музичне мистецтво». Дніпро : Ліра, 2019. 116 с.
6. Одноголосні диктанти на основі популярних мелодій естрадної та джазової музики. Комплекс навчально-методичного забезпечення для музичної школи (музичного відділення початкового спеціалізованого мистецького навчального закладу, школи естетичного виховання). / Упор. : А. А. Бібко, Н. М. Портна, Ж. В. Борисевич, Г. В. Дюміна, М. В. Кочарян, Л. М. Лисенко, Л. О. Федорова, Г. О. Юріна. К. : ДМЦНЗКМ, 2016.
7. Смаглій Г. Сольфеджіо, ч.1. Харків: Факт, 2015
8. Смаглій Г. Сольфеджіо, ч.2. Харків: Факт, 2015
9. Смаглій Г. Сольфеджіо, ч.3. Харків: Факт, 2016
10. Смаглій Г. Сольфеджіо, ч.4. Харків: Факт, 2016
11. Смаглій Г. Сольфеджіо, ч.5. Харків: Факт, 2018
12. Смаглій Г. Сольфеджіо, ч.6. Харків: Факт, 2008, 2010, 2019
13. Смаглій Г. А. Основи теорії музики : підруч. Х. : Факт, 2015. 325 с.

Допоміжна

1. Алексеев Б. Мясоедов А. Элементарная теория музыки [Текст]. М. : Музыка, 1986. 240 с.
2. Андреева О. Основы музыкальной грамоты [Текст]. Вид. 5-те випр. і допов. К. : Музична Україна, 1993. 136 с. : нот.
3. Барська З. Барви української народної пісні [Текст] : хрестоматія. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004.– 180 с.
4. Вахромеев В. Элементарная теория музыки [Текст]. М.: Музыка, 1975. 354с.
5. Виноградов Г. Элементарная теория музыки і сольфеджіо [Текст] : навчальний посібник. Ч. 1-2. К. : Музична Україна, 1969. 198, [2]с.
6. Ганзіна Т. Правила з елементарної теорії музики [Текст] : посібник для учнів музичних шкіл та шкіл мистецтв. К. : Мелосвіт, 2002. 76 с. 38
7. Калашник М. Уроки елементарної теорії музики [Текст] : навчальний посібник. Харків : Фактор, 2004. 352 с.
8. Калинина Г.Ф. Сольфеджіо. Рабочая тетрадь. 1,2,3,4,5,6,7. М., 2000. 33 с.
9. Красинская Л., Уткин В. Элементарная теория музыки, [3-е изд.]. М.: Музыка, 1983. 300 с., нот.

10. Ладухин М. Одноголосное сольфеджио. М. : Музыка, 1984. 46 с.
11. Павлюченко С. Элементарна теорія музики [Текст] : посіб. для муз. шк. та уч-щ. К. : Музична Україна, 1980. 158, [2] с.
12. Побережна Г. І. Загальна теорія музики [Текст] : підручник. К. : Вища школа, 2004. 303 с. : іл.
13. Поляковська С. П. Використання довідникових матеріалів з музичної грамоти [Текст] : для абітурієнтів вищ. навч. закладів культ. і мистецтв І-ІІ рівнів акред.. Вінниця : Нова Книга, 2012. – 40 с.
14. Поплавська Ю. О. Методика навчання музичної грамоти в початковій школі [Текст] : навчально-методичний посібник. 3-тє змінєне та допов. – Вінниця : НОВА КНИГА, 2007. 128 с.
15. Смаглій Г. А. Основи теорії музики [Текст] : [підручник для навчальних закладів освіти, культури і мистецтв], 2-ге вид., допов. і переробл. Х. : Факт, 2001. 384 с.
16. Смаглій Г. А., Маловик Л. В. Основи теорії музики : підруч. Х. : Факт, 1998. 231 с.
17. Способин И. В. Элементарная теория музыки [Текст] : учеб. для муз. уч-щ. Изд. 8-е. – М. : Музыка, 1984. 199 с. : нот.
18. Упражнения по элементарной теории музыки [Текст] : учеб. пособие / [авт.-сост.: Н. Ю. Афонина, Т. Е. Бабанина, С. Е. Белкина и др.]. Л. : Музыка, 1986. 176 с.
19. Фридкин Г. Практическое руководство по музыкальной грамоте. М., 1981. 143 с.
20. Фролова Ю.В. Сольфеджио 1,2,3,4,5,6,7. Ростов-на-Дону: Феникс, 2007. 109 с.
21. Хвостенко В. Сборник задач и упражнений по элементарной теории музыки [Текст] . М. : Музыка, 1973. 285 с.
22. Шип С. Музична форма від звуку до стилю [Текст] : навчальний посібник. К. : Заповіт, 1998. 367, [1] с.
23. Юцевич Ю. Є. Музыка [Текст] : словник-довідник. Тернопіль : Навчальна книга «Богдан», 2003. 352 с

15. Інформаційні ресурси

1. Сольфеджіо у смартфоні: роздуми педагога-початківця. Режим доступу : <http://mus.art.co.ua/solfedzhio-u-smartfoni-rozdumy-pedahoha-pochatkivtsya/>
2. Електронна бібліотека «Культура України». Музична грамота Режим доступу: <https://elib.nlu.org.ua/view.html?&id=1235>
3. <http://bdpu.org/>
4. <http://bdpu.org/library.html>
5. http://bdpu.org/primary_education.htm
6. <http://rutracker.org/forum/viewtopic.php>
7. http://as-sol.net/index/poleznye_ssyli/0-8
8. http://golota.kiev.ua/soft_mozart/solfedjio_online.html
9. <http://borovik.ucoz.ua/index/0-4>
10. <http://www.ippolitovec.ua/toeriya-muzyki/Solfedgio/>
11. <http://intoclassics.net/news/2011-06-19-19793>

12. <http://promodj.com/aleksey-storm/blog/123316.html>
13. <http://www.music-theory.ua>
14. <http://www.donguluk2009.narod.ua>
15. <http://www.superinf.ua>
16. <http://zvukinadezdy.ucoz.ua>
17. Медіатека ІППІОМ 56308, 5В11

4. Методи навчання

проблемна лекція-візуалізація;
 лекція-екскурсія;
 лекція-концерт;
 метод малих груп;
 підготовка письмових практичних робіт;
 диспут;
 дискусії;
 кейс-метод;
 метод усного контролю fan-опитування;
 метод письмового контролю;
 метод тестового контролю;
 метод лінгвізації

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання – екзамен

6. Система оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	Відмінно	Зараховано	A (відмінно)
65-89	Добре		BC (добре)
50-64	Задовільно		DE (задовільно)
35-49	Незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	Незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни